

Yttrande över betänkandet Utbildning för elever i samhällsvård och fjärr- och distansundervisning (SOU 2012:76)

U2012/6322/S

Inledning

Skolinspektionen anser det mycket angeläget att regleringen av utbildningen för elever i samhällsvård förtydligas för att så långt det är möjligt garantera dessa elever en obruten skolgång och en utbildning av hög kvalitet. Det är också av betydelse, inte minst för Skolinspektionens tillsyn, att distansundervisning blir reglerad i författning. Skolinspektionen ser därför positivt på förslagen i dessa delar.

Skolinspektionen yttrar sig enbart över de områden i betänkandet där inspektionen har synpunkter på förslagen.

Kap. 3 Utbildning för elever i samhällsvård**3.5.3 Utbildningsdokument för placerade elever**

Skolinspektionens erfarenheter visar att vid placering av elever i samhällsvård så har frågan om utbildning helt kommit i skymundan av vård och behandling. Även om upprättandet av ett utbildningsdokument innebär ytterligare krav på dokumentation i skolan så är behovet av ett sådant dokument för den enskilda eleven ytterst betydelsefullt.

I betänkandet föreslås att ett sådant dokument ska upprättas *snarast*, helst inom två veckor, från det att hemkommunen får en underrättelse från socialnämnden om placering och byte av skola. Detta kan mycket väl komma till uttryck i den nya föreslagna paragrafen 5 a i 3 kap. skollagen, för att tydliggöra att för dessa elever som vistas en begränsad tid i samhällsvård är skyndsamhetskravet viktigt.

Skolinspektionens tillsyn visar att skolan ofta brister i upprättandet av olika dokument. Dokumenten innehåller inte det som är av betydelse för syftet med dokumentet. Det är viktigt att skolhuvudmännen ges tydliga anvisningar om vad ett utbildningsdokument ska innehålla. Detta bör beaktas i den fortsatta beredningen av lagförslagen.

3.5.4 Hemkommunens uppföljningsansvar

I betänkandet föreslås att uppföljningen bör ske inom en månad efter att eleven börjat i en ny skola samt vid slutet av varje termin och då eleven avslutar sin skolgång på en skola. Det finns skäl att i den nya föreslagna paragrafen 21 a i kap. 7 skollagen ange när och inom vilka tidsintervaller uppföljningen ska ske.

Kap. 4 Utbildning för elever vid HVB

4.5.1 Interkommunal ersättning

I betänkandet sägs att för elever som vistas på HVB finns i många fall ett behov av *extra belopp för särskilt stöd*. Vidare anser utredningen att i samband med att den interkommunala ersättningen beslutas bör även ingå kostnader som avser ersättning för det särskilda stöd som oftast behövs för en elev som placerats på HVB. I sammanhanget nämns också det s.k. tilläggsbeloppet. Någon särskild reglering föreslås inte.

Den interkommunala ersättningen består av två delar, dels ett grundbelopp dels ett bidrag för elever som har ett omfattande behov av särskilt stöd som kan ingå i ersättningen med vissa undantag¹. Motsvarande reglering finns för ersättning till fristående huvudmän och där anges att ett tilläggsbelopp ska lämnas för elever som har ett omfattande behov av särskilt stöd eller ska erbjudas modersmålsundervisning². I skolförordningen anges vad grundbeloppet ska användas till och bland annat ska de avse kostnader för *stödåtgärder till elever*³. Av samma förordning framgår att tilläggsbeloppet avser ersättning för assistenthjälp, anpassning av lokaler eller andra extraordinära stödåtgärder som inte har anknytning till den vanliga undervisningen⁴. Det innebär att näst intill alla elevers behov ska kunna tillgodoses inom ramen för grundbeloppet. I praxis har också utmönstrats en mycket restriktiv tolkning av reglerna om tilläggsbelopp⁵.

Det finns skäl att anta, som utredningen anger, att många elever som placeras på HVB har ett behov av särskilt stöd. Men mot bakgrund av hur den interkommunala ersättningen är reglerad är det oklart vad utredningen avser med att ett *extra belopp för särskilt stöd* bör ingå i ersättningen för elever som placerats på HVB. Detta bör klargöras i den fortsatta beredningen.

Kap. 5 Utbildning för elever vid särskilda ungdomshem

5.7.2 Utbildning för icke skolpliktiga elever

Med hänsyn till att ungdomar får sin undervisning vid slutna ungdomshem kan det innebära att det blir nödvändigt med vissa avvikelser från bestämmelserna i skollagen. Utredningen ger som exempel på avvikelser, bestämmelserna om praktik och arbetsplatsförlagt lärande, för elever i gymnasiesärskola och gymnasieskola.

---

¹ 10 kap. 34 § skollagen

² 10 kap. 38 § skollagen.

³ 14 kap. 4 § skolförordningen

⁴ 14 kap. 8 § skolförordningen

⁵ Högsta förvaltningsdomstolens dom den 7 juni 2012 i mål nr 4314-11

Möjligheterna att få utföra moment i utbildningen utanför ungdomshemmet kan för många ungdomar vara viktiga och nödvändiga incitament för en återanpassning till ett normalt liv. Därför bör det inte vara ett absolut förbud för dessa utbildningsmoment utan möjligheten att få genomföra praktik och arbetsplatsförlagt lärande måste prövas i varje enskilt fall.

5.7.3 Utredningens ställningstagande om vissa bestämmelser skollagen

Lokaler och utrustning

Det är betydelsefullt att bestämmelserna om utbildning i de relevanta skolformerna i skollagen ska tillämpas, så långt det är möjligt, även för den utbildning som Statens institutionsstyrelse (SiS) anordnar. Som utredningen mycket riktigt konstaterar, om SiS inte har de lokaler och den utrustning som krävs för att vissa moment i kursplanerna ska kunna uppfyllas, kommer dessa elever inte kunna uppfylla kriterierna för godkänt betyg i vissa ämnen eller kurser. Enligt Skolinspektionens erfarenheter så är det i undervisningen för den här elevgruppen som är i sammahällsvårdande insatser där just NO ämnen prioriteras bort med hänvisning till brist på lokaler och utrustning.

Även om det inte är rimligt att kräva att SiS ska ha egna lokaler och utrustning för alla delar i sin undervisning bör de i likhet med många andra enskilda utbildningsanordnare kunna finna lösningar för att tillgodose det kravet.

Skolinspektionen menar att det inte finns skäl att undanta SiS från kravet att det för utbildningen ska finnas de lokaler och den utrustning som behövs för att syftet med utbildningen ska kunna uppnås⁶.

Elevhälsa

I betänkandet föreslås att eleverna vid SiS hem ska omfattas av bestämmelserna om särskilt stöd i skollagen med något undantag.⁷ Vid utredning om eventuellt behov av särskilt stöd ska *samråd ske med elevhälsan* om det inte är uppenbart obehövt.

Samråd med elevhälsa är betydelsefullt vid utredningar om särskilt stöd och en viktig profession som ska finnas att tillgå hos elevhälsan är personal med specialpedagogisk kompetens. Om bestämmelsen om elevhälsan inte ska vara tillämpliga bör det beaktas i den fortsatta beredningen hur kravet på specialpedagogisk kompetens ska kunna tillgodoses i detta sammanhang.

Kap. 6 Särskild undervisning vid sjukhus

6.2.1 Överväganden och förslag

Det finns inget bärande skäl varför just barn/elever vid sjukhus eller en motsvarande institution inte ska undervisas av behöriga lärare. Den omständigheten att särskild undervisning inte ingår i skolväsendet, liksom undervisning vid SIS, är inte heller

---

⁶ 2 kap. 35 § skollagen

⁷ 3 kap. 6 – 10 §§ skollagen

något skäl för ett undantag. Det kan snarare vara särskilt viktigt för den här elevgruppen att få undervisning av kunniga och kompetenta lärare.

Skolinspektionen anser att även lärare i särskild undervisning vid sjukhus eller motsvarande institution ska vara legitimerade.

Kap. 7 Fjärrundervisning och distansundervisning

7.10.4.2 Beslut om distansundervisning och dokumentation

Som utredningen mycket riktigt konstaterar så följer av allmänna principer i svensk lagstiftning att skolan tar över vårdnadshavarens tillsyns- och omsorgsansvar under den tid då eleven fullgör sin skolplikt. Eftersom tillsynsansvaret enligt utredningen flyttas från skolan till vårdnadshavaren vid distansundervisning i hemmet för en omyndig elev, föreslås ett skriftligt samtycke av vårdnadshavaren för att säkerställa ansvaret.

Vårdnadshavarens inställning till distansundervisning är naturligtvis mycket viktig och är helt avgörande för att den ska kunna genomföras i hemmet. Det finns därför goda skäl för ett krav på medgivande från vårdnadshavaren. Däremot är det inte nödvändigt för tillsynsansvaret. Om undervisning av en skolpliktig elev av olika skäl inte sker inom ramen för skolans verksamhet utan på en annan plats till exempel i hemmet har skolan inget tillsynsansvar. Det finns inget ansvar som behöver "flyttas över från skolan till vårdnadshavaren" eller någon annan i en sådan situation. Vid distansundervisning i hemmet har vårdnadshavaren det tillsynsansvar som följer av föräldrabalkens regler.

Kap. 10 Författningskommentarer

23 kap. 1 § Skollagen

Utredningen föreslår *Huvudmän inom skolväsendet* som de som kan överlämna uppgifter på entreprenad. Detta har, av vad som går att utläsa i betänkandet, formulerats på det sättet för att entreprenadbestämmelserna även ska omfatta staten som huvudman. Frågan är vad som avses med den formuleringen.

Huvudmän inom skolväsendet finns definierad i skollagens 2 kap. 2-6 §§ och *skolväsendet* definieras i 1 kap. 1 § skollagen. Avses skolväsendet i skollagens första kapitel så utesluts alla särskilda utbildningsformer i 24 kapitlet till exempel internationella skolor. Det kanske är så att utredningen menar att dessa huvudmän inte ska omfattas och kunna överlämna några uppgifter alls på entreprenad och att detta följer av principen att dessa skolor endast regleras genom 24 kap. om det inte annars särskilt anges. Det bör dock klargöras i den fortsatta beredningen.

23 kap. 4 a

I den föreslagna bestämmelsen finns otydlighet i avgränsningen vad som får överlämnas på entreprenad. Bestämmelsen anger att inom de uppräknade skolformerna får uppgift som avser distansundervisning och fjärrundervisning överlämnas på entreprenad. I 1 kap. 3 § skollagen definieras dessa undervisnings-

former, men begränsas inte vad gäller innehåll, utan detta följer av föreslagna bestämmelser i skollagen och skolförordningen.

Om man utgår från definitionerna i entreprenadbestämmelsen 23 kap. 4 a § kan det vara svårt att tolka vad som egentligen får överlämnas. Bestämmelsen bör därför innehålla ett tillägg, förslagsvis;

”Inom grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan får uppgifter som avser distans- och fjärrundervisning, i enlighet med de bestämmelser i lag och förordning som gäller för sådan undervisning, överlämnas på entreprenad.”

I den slutliga handläggningen har även rättschef Marie Axelsson deltagit.

Ann-Marie Begler
Generaldirektör

Alf Johansson
Föredragande